

Fiksjon og fakta i *Da Vinci-koden*

Artikkelen kan lastes ned fra www.DaVincikoden.info
Teksten var opprinnelig et foredrag på et etterutdanningskurs
for lærere i den videregående skolen

Av **Oskar Skarsaune**,
professor i Oldkirkens historie

1. Hva er bokas særpreg?

Dan Browns bestselgende thriller *Da Vinci-koden* er, som thrillere flest, en *fiksjonsbok*.

Kriminalfortellingen er oppdiktet, og handlingens personer er oppdiktede. Men to av de oppdiktede personene i boken, Harvard-professoren Robert Langdon og grals-jegeren Leigh Teabing, fremsetter historiske påstander om personer som ikke er oppdiktede: Jesus, Maria Magdalena, keiser Konstantin, osv. De uttaler seg også om hendelser som ikke er oppdiktede, men som faktisk har funnet sted: avgrensningen av Det nye testamente, kirkemøtet i Nikea, funnet av Dødehavstekstene, funnet av Nag Hammadi-tekstene, osv. De uttaler seg dessuten om disse tekstenes innhold og betydning.

Personene i romanen tolker også velkjente kunstverk, som for eksempel Leonardo Da Vinci's "Nattverden". Og de hevder at det de sier om alt dette, er *det stor enighet om i moderne forskning*. Det er bare katolske forskere som forsøker å hindre disse nye resultatene fra å bli kjent. I virkeligheten er også de katolske forskerne klar over sannheten i de nye "forskningresultatene", de tør bare ikke innrømme det. Svært mange lesere av *Da Vinci-koden* tar alt dette for god fisk, og er overbevist om at de, etter lesningen av boken, er blitt oppdatert på det nyeste nye innen historisk og kunsthistorisk forskning.

2. Hvor har Dan Browns teoriene sine fra?

Dan Brown er verken historiker eller kunsthistoriker. Han har ikke drevet egen forskning på noen av de historiske hendelser han lar romanens "forskere" uttale seg om. Han har ikke selv lest noen av de antikke kildene, verken Dødehavstekstene eller Nag Hammadi-tekstene. Og han har ikke lest noen av de middelalderiske kildene om gralen og tempelridderne heller. Moderne bibelforskning, slik den drives ved universiteter og høyskoler verden rundt, er han helt ukjent med. Hvilke bøker han bygger på, gjør han selv oppmerksom på i romanen, side 278 (norsk utgave):

Michael Baigent, Richard Leigh, Henry Lincoln,
Holy Blood, Holy Grail 1982 (norsk utgave med

nytt for- og etterord fra 1996 ble utgitt i 2004 av Bazar Forlag: *Hellig blod, hellig gral*).

Lynn Picknett, Clive Prince, *The Templar Revelation: Secret Guardians of the True Identity of Christ* 1997.

Margaret Starbird, *The Woman with the Alabaster Jar: Mary Magdalen and the Holy Grail* 1993.

Margaret Starbird, *Goddess in the Gospels: Reclaiming the Sacred Feminine* 1998.

Disse fire bøkene utgjør hele grunnlaget for Browns bilde av hva som er gangbare teorier i "moderne forskning", og rett som det er presenteres eksotiske teorier fra en av disse bøkene som synspunkter som er bevist av "talløse" forskere. Men ingen av disse bøkens forfattere er historikere av fag, og de teoriene som fremsettes i dem, har ikke støtte av noen faghistoriker noe sted på kloden. De aktuelle teoriene hevdes bare av disse bøkens forfattere, og ingen andre. Like fullt hevder Brown at "sannheten", altså de svært eksotiske teoriene i disse bøkene, holdes skjult av en katolsk sammensvergelse. Han må da, logisk sett, hevde at alle fagfolk ved alle klodens universiteter, om de er jøder, agnostikere, protestanter eller ateister, alle er med i en sammensvergelse styrt av "Vatikanet".

Hovedtrekkene i Dan Browns bilde av historiske forhold i oldtid og middelalder har han hentet fra Baigent & Co's *Hellig blod, hellig gral*. Avhengigheten her er så stor at to av *Hellig blods* forfattere, Baigent og Leigh, har gått til søksmål mot Brown for plagiat. De har imidlertid et problem. De hevder i *Hellig blod* at de – gjennom års "forskning" – har avdekket nye historiske fakta. De presenterer *ikke* sin bok som en fiksjonsbok, men som en bok som presenterer historiske sannheter. Men man kan ikke plagiere historiske sannheter! Dersom forfatterne av *Hellig blod* har oppdaget ny historisk viten, har de ikke copy-right på den. Og da har de ingen sak mot Dan Brown.

3. Hva bygger boka Hellig blod, hellig gral på?

Hellig blod, hellig gral bygger sitt historiebilde på 2 – to! – kilder.

(1) Den éne er Gérard de Sèdes bok *Gullet i Rennes* fra 1967. I denne boken lanserer de Sède en fortelling om den fattige landsbypresten Bérenger Saunière, som i 1891 angivelig fant fire pergamentruller under restaureringen av landsbykirken i Rennes-le-Château i det sydlige Frankrike. To av rullene gjengis i faksimile i boken, de to andre skulle angivelig inneholde "genealogiske opptegnelser" og stamme fra henholdsvis 1244 og 1644.

Disse dokumentene har ingen sett. Den eneste som hevder deres eksistens, er Pierre Plantard, en fransk ultranasjonalist, royalist og høyreekstremist med klare nazi-sympatier, og en erklært antisemitt. Han brukte mesteparten av sitt liv til å bygge opp en myte om seg selv, og denne myten er forfatterens andre kilde.

(2) Pierre Plantard hevdet at det første frankiske kongsdynasti, merovingerne (fra ca 450 til midt på 700-tallet) ikke hadde dødd ut, slik alle historikere hittil hadde trodd, men at de hadde etterlatt seg etterslekt, og at korsfarerhøvdingen Gotfred av Buillon på 1100-tallet var en merovinger. Han grunnla angivelig "Sion-ordenen", som en periode var samme orden som Tempelridderne, og som var en beskyttende organisasjon rundt merovingernes etterkommere.

Pierre Plantard mente selv å være av merovingernes ætt, og fungerte både som "ordenens" Stormester og dens tronkandidat. Det siste baserte seg på et stamtre han selv hadde utarbeidet (under pseudonym), der det fremgikk at han selv var kongs-sønn i direkte linje fra den siste merovingiske konge. Denne stamtavlen er for lengst avslørt som falsum. Likeledes har Plantard selv (under en rettssak i 1993 og under ed) avslørt at hans liste over Stormestre i Sion-ordenen (som inkluderer Leonardo Da Vinci, Isaac Newton, Victor Hugo og Claude Debussy!) var hans eget fantasiprodukt.

Den myten han bygget opp omkring seg selv, gjorde han kjent gjennom fabrikkerte dokumenter som han greide å plante i Nasjonalbiblioteket i Paris. I *Hellig blod* tas alle disse dokumentene ("Prieuré-dokumentene", s. 512–13) og det bildet de gir av historien, for god fisk. I disse dokumentene hevder Plantard bl.a. at merovingerne nedstammet fra Benjamins stamme i Israel. Benjaminittene utvandret på Davids tid, og utgjorde en viktig blodslinje frem mot den merovingiske kongeætten. Plantard ville – som ultrakonservativ katolikk – på denne måten skaffe seg en viss "bibelsk" legitimitet som fransk konge.

4. Kongelige slektslinjer?

I *Hellig blod* overtas ikke bare Plantards historiekonstruksjoner, men også hans politiske agenda. Forfatterne gjør seg til talsmenn for Sion-ordenens politiske ambisjoner: Så trette som menneskene i vår tid er blitt av politiske ideologier, herunder demokratiet, er tiden nå inne for at den rette kongen trer frem og tar makten over et forent Europa. Menneskene i vår tid er blitt modne for den tanken at politisk makt kan baseres på avstamning og blod (*Hb* s. 442–54).

Men forfatterne av *Hellig blod* er ikke tilfreds med Plantards egen stamtavle for det merovingiske dynasti: at de nedstammet fra Benjamins stamme. De påtar seg derfor oppgaven å "forbedre" Plantards avstamning. Stikk i strid med Prieuré-dokumentene hevder de at merovingerne nedstammet fra begge de kongelige dynastiene i det gamle Israel: Davids blodslinje og Benjamins! Dette hadde skjedd på den måten at Jesus – som var av Davids ætt – hadde giftet seg med Maria Magdalena – som var av Benjamins stamme. Ekteskapet mellom de to var av "dynastisk" art, det forente de to kongelige blodslinjene, og Jesu og Marias etterkommere var dermed av dobbelt kongelig avstamning. Etter de dramatiske begivenhetene rundt Jesu korsfestelse rømte Maria Magdalena, hennes søster Maria, deres bror Lasarus, og deres slektning Josef av Arimatea, til Marseille i Frankrike, og her levde Jesu og Marias etterkommere videre, inntil én av dem på 400-tallet giftet seg inn i det merovingiske dynastiet, slik at dette fra da av ble bærer av blodslinjen fra Maria og Jesus.

5. Er Maria Magdalena Den hellige gral?

Samtlige historiske påstander i forrige punkt er ren fiksjon. Historisk forholder det seg slik:

(A) Maria Magdalena var én blant flere velstående kvinner som fulgte Jesus og hans disipler under deres vandringer i Galilea. Marias tilnavn Magdalena betyr ganske enkelt at hun kom fra den lille byen Magdala ved Gennesaretsjøen. Hun er således helt klart en annen person enn Maria fra Betania ved Jerusalem. Det var *hun*, ikke Maria fra Magdala, som var søster av Marta og Lasarus. I den østlige kirke har man klart holdt disse to Mariaer fra hverandre; de har hver sin helgendag. Men i den vestlige kirke ble de etter hvert blandet sammen og gjort til én og samme person. Ytterligere en tredje person ble også identifisert med Maria Magdalena, denne gang av selveste Pave Gregor i en preken i 591: den navnløse synderinnen i Simons hus (Luk 7).

Om denne "kombi-person" oppstod det i middelalderen en rik legendedannelse, like uhistorisk som kombi-personen selv. Disse

legendene inneholdt også elementer som stammet fra fortellinger om en fjerde Maria, en egyptisk nonne på 400-tallet e. Kr. som levde de siste år av sitt liv som asketisk eneboer i ørkenen øst for Jordan. Det er legendene om *henne* som er svært lette å kjenne igjen i middelalderlegendene om Maria Magdalenas siste år i en hule i Frankrike. Beskrivelsen av landskapet rundt hulen stemmer godt med ørkenen øst for Jordan, men overhodet ikke med landskapet i det sydlige Frankrike. I middelalderlegendene om Maria Magdalena er hun asket, eneboer og ugift. Det forlyder intet om at hun hadde barn. Det fortelles derimot at hun i de siste tretti år av sitt liv utelukkende levde av nattverdrødet, som ukentlig ble brakt henne av engler.

Legendene om Maria er propagandafortellinger, dels inneholder de forherligelse av livet som nonne, dels forherliger de nattverds-sakramentet. Maria Magdalena var helt fra oldkirkens tid en svært populær helgen, under middelalderen nådde kulten av henne nye høyder, spesielt i Frankrike, hvor det på 1100-tallet var hele tre steder som gjorde krav på å ha hennes grav. Når Dan Brown i *Da Vinci-koden* hevder (s. 279) at kirken helt fra de første århundrer "forbød hennes navns nevning" fordi kirken egentlig visste at Maria var mor til Jesu barn, er dette så motsatt de faktiske historiske forhold som det kan få blitt.

(B) Maria-legendene inneholder *ingen* omtale av Josef av Arimatea. Han er derimot en ganske sentral skikkelse i en annen krets av fortellinger som oppstod ved overgangen fra 1100- til 1200-tallet: gralsfortellingene. Disse ble både av forfatterne og leserne den gang oppfattet som rene fiksjonsfortellinger. De representerer begynnelsen på den europeiske *roman*, og handler i fiksjonens form om begivenheter i det første og andre århundre etter Kristus. Til denne tiden henlegges også den legendariske Kong Arthur av England og hans riddere. (Hvis kong Arthur overhodet har vært en historisk person, hørte han hjemme omkring 500 e. Kr.). Maria Magdalena forekommer overhodet ikke i noen av gralsfortellingene, og forbindes ikke i noen av dem med gralen. "Gralen" er i den eldste fortellingen det fat som det innviede nattverdrødet ligger på, i senere utgaver av fortellingen blir den først det beger som Josef av Arimatea samlet opp blodet i, da han tok Jesu døde legeme ned fra korset, til slutt identifiseres dette begeret med det som Jesus holdt i sine hender under den siste nattverd. Den implisitte identifisering av vinen med Jesu blod forutsetter den ortodokse kirkelige nattverdlære. Gralsfortellingene er i det hele tatt svært ortodokse, og inneholder ikke den minste antydning om at "gralen" skulle henspille på "blod" i en helt annen betydning enn Jesu blod i nattverden. Dette hevdes like fullt av forfatterne av *Hellig blod*.

Fullstendig uten grunnlag i gralsfortellingene hevder de at selve ordet "gral" oppstod ved en rent språklig misforståelse. Det opprinnelige ordet var sammensatt: *sangraal* eller *sangreal*, og dette ble feilaktig delt i de to ordene *san* og *graal*, "hellig" og "gral". Men det sammensatte ordet betydde opprinnelig noe helt annet, nemlig *sang real*. Og dette betyr "kongelig [*real*] blod [*sang*]." Det språklige misfoster "hellig gral" sikter altså opprinnelig til "det kongelige blod" fra Jesus som Maria var bærer av, da hun fødte hans barn, og siktet videre til videreføringen av Jesu blodslinje i det merovingiske dynasti. I *Da Vinci-koden* blir dette til påstanden: "Gralen er en person" (s. 261). Gralen er Maria Magdalena!

Teorien om sangraal som det opprinnelige ord holder imidlertid ikke vann. I de eldste gralsfortellingene forekommer aldri det sammensatte ordet, men bare ordet *gra(a)l* alene. Det kommer av et latinsk ord for stor tallerken, *gradalis*, og betegner nettopp en slik gjenstand i de eldste fortellingene: den tallerken nattverdrødet ble båret på. Forfatterne av *Hellig blod* er dessuten åpenbart ukjent med middelalderfransk. Blod het ikke sang, men sanc, der siste lyd ble uttalt som en tydelig *k*. Hadde ordet gral oppstått slik disse forfatterne hevder, skulle ordet vært kral, ikke gral.

Dan Brown overtar teorien om *sangraal* som kongelig blod, og om at gralen ikke betegner en gjenstand, for eksempel et beger, men en person og en blodslinje. Men han vil ha både i pose og sekk. Han går derfor tilbake til den forståelse *Hellig blod* har forkastet, nemlig at gralen allikevel sikter til *begeret* med Jesu blod. Denne begerformen blir helt sentral hos Dan Brown: den svarer angivelig til et gammelt symbol for det kvinnelige, og gjenfinnes i Da Vincis "nattverden" som den *V* som dannes ved at Jesus bøyer seg til høyre, og skikkelsen til venstre for ham bøyer seg til venstre. Men her må Brown simpelt hen bestemme seg. Gralen kan ikke *både* være et kongelig blod og et konkret beger, knyttet til nattverden.

Ideen om at skikkelsen til venstre for Jesus ikke er apostelen Johannes – som vanlig antatt – men Maria Magdalena, har Brown ikke funnet på selv. Den lanseres i Lynn Picknett og Clive Prince, *The Templar Revelation*, London 1997. I denne boken godtas påstanden om at Leonardo Da Vinci tilhørte Sions-ordenen, han hadde derfor interesse av å "smugle" Maria Magdalena inn i et ellers tradisjonelt nattverdbilde.

Det Picknett og Prince åpenbart er uvitende om, er at det finnes tallrike nattverdbilder fra samme tid og tidligere, malt av helt andre enn Leonardo, der skikkelsen nærmest Jesus på tilsvarende måte er skjeggløs og med feminine trekk. Dette var måten man i middelalderens og renessansens kirkekunst avbildet apostelen Johannes *som en svært ung*

mann. Leonardo da Vincis avbildning av Johannes er med andre ord helt "normal"; det finnes talløse eksempler på lignende gjengivelser av ham. Og Leonardo var ikke medlem av eller stormester i Sion-ordenen, for det eksisterte ikke på hans tid, og Plantards liste over stormestere gjennom tidene er hans egen fiksjon.

Påstanden om at Maria Magdalena var av Benjamins stamme savner et hvert grunnlag i hele det tilgjengelige kildemateriale, og er en ren konstruksjon av Baigent & Co. for å få deres egen teori til å gå opp med Plantards fiktive påstander om at merovingerne nedstammet fra Benjamin.

Påstanden om et ekteskap mellom en merovingerkonge og en etterkommer av Maria og Jesus på 400-tallet e. Kr. i *Hellig blod* er fri fantasi. (Se dokumentasjon av dette i min bok *Den ukjente Jesus*, s. 102–104). Forfatterne overser dessuten at kongelige slektslinjer i antikken og middelalderen utelukkende ble regnet gjennom mannlige etterkommere, ikke kvinnelige.

6. Uredelighet?

Da *Hellig blod* i 1982 lanserte teorien om at Sion-ordenen var vokterne av "hemmeligheten" om Jesu virkelige etterkommere, og at Pierre Plantard derfor hadde "rett" til eneveldig kongeveddighet over et forent Europa, fikk franskmenn flest seg en god latter, og Pierre Plantard selv fikk svært kalde føtter. Her hadde han fått atskillig mer enn han noen gang hadde bedt om, og han benektet i flere intervjuer at han skulle være noen etterkommer av Jesus. Noe slikt hadde han aldri påstått, og noe slikt var heller ikke påstått i de pergamentrullene som var funnet i landsbykirken i Rennes le Château.

Som vi allerede har sett, innrømmet Plantard i 1993 at hele Sion-ordenen var hans eget fantasiprodukt. Plantards litterære talsmann, Gérard de Sède, utga i 1988 en ny bok, der han karakteriserer Plantard som en plattenslager (*fumiste*) og hans påstander om sin merovingiske avstamning som fri fantasi. Da forfatterne av *Hellig blod* utgav sin egen bok på ny i 1996, velger de å ikke nevne noe av dette med ett eneste ord. De utgir boken fra 1982 helt uforandret, bare med et nytt for- og etterord der de forsøker å skape det inntrykk at de eneste som kom med kritikk av førsteutgaven var biskoper og andre med en kirkelig agenda. At deres eget kildegrunnlag i mellomtiden var avslørt som fabrikkert av Plantard og hans venner, og at ikke en eneste faghistoriker på kloden hadde tatt boken deres seriøst, velger de derimot å forbigå i taushet.

7. Sex-kult eller kongelig dynasti?

Det samme gjør naturligvis også Dan Brown i *Da Vinci-koden*. Ikke bare det, han skaper i romanen det inntrykk at forfatterne av *Hellig blod* faktisk står for oppfatninger som i dag deles av alle ledende forskere i verden.

Men på ett punkt har Brown åpenbart funnet *Hellig blod* helt uspiselig. Det gjelder Sion-ordenen – og dermed forfatterens egen – politiske agenda. Dan Brown er amerikaner, og har svært liten sans for kongelige dynastier og blodslinjer, og for avskaffelse av demokratiet i sin alminnelighet. I *Hellig blod* kunne han dessuten lese at Europas Forente Stater under den nye kongen av Jesu ætt ville kunne bli sterkere enn selv Amerikas Forente Stater (s. 452).

Her har Dan Brown et dilemma. Enten eksisterte virkelig Sion-ordenen, og hadde da den politiske agenda som "Ordens-dokumentene" sier at den hadde – Pierre Plantards agenda. Eller så er og var Sion-ordenen en ren fiksjon, og da står det enhver fritt å tilskrive ordenen den agenda man selv måtte finne på. Dan Brown sier igjen som Ole Brum: ja takk, begge deler.

Ifølge Dan Brown eksisterer virkelig Sion-ordenen, men den har en helt annen agenda enn angitt i Ordens-dokumentene. Den har helt fra begynnelsen hatt en *feministisk* agenda. Eller ikke egentlig det heller: den egentlige agenda har vært å oppnå den mystiske forening med Gud som opptrer umiddelbart etter orgasmen under rituelle samleie.

I antikken trodde man at mannen var åndelig ufullstendig inntil han hadde hatt omgang med det hellige kvinnelige. Den fysiske foreningen med kvinnen var den eneste måten mannen kunne bli åndelig fullkommen på, og til sist oppnå *gnosis* – kunnskap om det guddommelige. Siden Isis' dager hadde sexriter vært ansett som mannens eneste vei fra det jordiske til himmelen. "Gjennom foreningen med kvinnen," sa Langdon, "kunne mannen oppnå et høydepunkt da hjernen hans var helt tom, slik at han kunne se Gud" (*Da Vinci-koden*, s. 308–309).

Til dette er det bare én ting å si: Browns "forklaringer" er det rene og skjære vrøvl. I antikken, som i de fleste andre historiske perioder, har mystikerens opplevelse av forening med Gud vært knyttet til fullstendig *avkall* på sex. Dette gjaldt også *gnostikernes* form for mystikk. (Om gnostikerne, se mer i punkt 11 nedenfor). Brown – eller rettere sagt de forfatterne han her bygger på, M. Starbird og L. Picknett/C. Prince – gjør samme feil i forhold til de gnostiske tekstene som noen av

de gamle kirkefedre gjorde. Mystikere som gir avkall på sex for gjennom det å nå frem til den mystiske gudsopplevelse, beskriver gjerne selve gudsopplevelsen i svært erotiske termer (brudemystikk). Noen av kirkefedrene valgte å ta dette bokstavelig, og mente derfor at gnostikerne egentlig var seksuelt løsslupne. Brown og hans forgjengere gjør samme feil.

Ifølge Brown var det en slik sex-kult Jesus og Maria Magdalena grunnla, og det er denne sex-kult Sion-ordenen hele tiden har vaktet. *Samtidig* beholder Brown bildet av Sion-ordenen fra *Hellig blod*: at det handler om et kongsdynasti, og at ekteskapet mellom Jesus og Maria Magdalena var *dynastisk*, en allianse mellom de to jødiske kongsættene. Brown har åpenbart ikke innsett at hele tanken om en skjult kongesætt fra Jesus er blitt helt funksjonsløs i hans eget opplegg: hvorfor må en sex-kult være knyttet til de jødiske kongsættene? Gjennom å kombinere Starbirds og Picknett/Princes bilde av Sion-ordenen med det han finner i *Hellig blod*, har Brown skapt et misfoster av en orden som overhodet ikke henger på greip. *Da Vinci-kodens* Sion-orden er like fiktiv som resten av romanen.

8. Konspirasjonsteoretisk logikk?

Fordi Dan Brown har overtatt tanken om et ekteskap mellom Jesus og Maria Magdalena fra *Hellig blod*, og også tanken om en kongelig etterslekt fra dette paret – til tross for at begge disse ideene er blitt helt uten poeng, slik han selv har definert Sion-ordenens "program" – blir Dan Brown nødt til å omskrive kristendommens eldste historie på nøyaktig samme måte som forfatterne av *Hellig blod* gjorde før ham.

Siden *ingen* kilder omtaler noe slikt ekteskap, blir disse forfatterne tvunget til å hevde at kildene nok har eksistert, men de er blitt ødelagt eller gjemt av "Vatikanet" eller Kirken (de to termene brukes om hverandre og dekker åpenbart samme fenomen). Logikken i dette resonnementet er den samme som i alle konspirasjonsteorier: Når det ikke foreligger historiske data om et fenomen som man hevder har eksistert, skyldes det at noen ondssinnet har utryddet disse dataene. Først postulerer man at A har eksistert, så postulerer man et nytt faktum B som kan forklare at vi ikke har data om A. Men både A og B er ren fiksjon, og møtsies konsekvent av det kildematerialet vi faktisk har.

9. Hva gjorde egentlig Konstantin?

Da Vinci-koden påstår: Det var keiser Konstantin som under kirkemøtet i Nikea (år 325 e.Kr.) valgte ut de fire evangeliene vi nå har i NT, blant 80 da

eksisterende evangelier. De øvrige sørget han for å få brent.

Faktum: Konstantin hadde ingen ting med avgrensningen av Det nye testamente å gjøre, det hadde ikke kirkemøtet i Nikea heller. Påstanden om at Konstantin sørget for å få brent andre skrifter som ikke kom med i NT, bygger på en misforståelse av noe Dan Brown har lest i *Hellig blod* (hans eneste kilde på dette punkt, og på mange andre).

I *Hellig Blod* hevdes det at Konstantins forgjenger som keiser, den *hedenske Diocletian*, sørget for at alle hellige kristne skrifter ble brent under den store forfølgelse av kirken som han iverksatte. (Dette handler altså om brenning av *de nytestamentlige* skriftene, ikke de apokryfe, og forutsetter at Det nye testamente forelå som hellig skriftsamling lenge før Konstantin – hva det faktisk gjorde!). Forfatterne hevder at det ikke fantes noen nytestamentlige skrifter i behold da Konstantin kom til makten. Konstantin gav sine biskoper i oppdrag å lage nye manuskripter til erstatning for dem som var gått tapt, og de skal da ha benyttet anledningen til å lage redigerte og friserte utgaver som svarte til den nå gjeldende ortodoksi, fastsatt i Nikea: den guddommelige, ikke fullt menneskelige Jesus.

Man må være klar over, sies det i *Hellig blod*, at intet nytestamentlig håndskrift eksisterer fra tiden før Konstantin (*Hb*, s. 403–404). Her presenterer forfatterne av *Hellig blod* på ny det rene tøv. Vi har tallrike håndskrifter fra tiden før Konstantin, foruten en svært stor mengde *sitater* fra nytestamentlige skrifter hos før-konstantinske kirkefedre. Dette materialet viser at tekstene ikke har endret seg på grunnleggende måte under Konstantin. I de før-konstantinske tekstene er Jesus akkurat like guddommelig som i de etter-konstantinske.

Hellig blod er for øvrig inkonsekvent på dette punkt, fordi forfatterne kommer i skade for å røpe at allerede Paulus på 50-tallet (altså 20 år etter korsfestelsen) beskrev Jesus som guddommelig. For øvrig har forfatterne av *Hellig blod* ikke peiling på hva debattene i Nikea dreide seg om. Det var *ingen* av deltakerne i Nikea som hevdet at Jesus ikke var guddommelig, og at han bare var et vanlig menneske. Det debatten stod om, var *hvordan* Jesu guddommelighet nøyaktig skulle forstås.

10. Forbudte bøker?

Dan Browns misforståelse (at det var Konstantin og ikke Diocletian som brente kristne skrifter) innebærer en helt anakronistisk forestilling om hvordan man forholdt seg til *bøker* i antikken. Tanken om utryddelseskampanjer mot visse bøker er helt malplassert i denne perioden.

Alle de bokverk fra oldtiden som vi har i behold, Platons dialoger, Aristoteles' bøker, de greske tragediedikterne, de romerske poetene og historikerne, osv., – alle disse har vi kun bevart i håndskrifter, altså avskrifter, som ble laget i *den kristne middelalder*. Håndskriftene ble skrevet av fromme munkene i klostrenes skrivestuer, under oppsyn av abbeden. Hele den antikke litteratur har blitt bevart for oss gjennom middelalderens klostre – enten i Europa eller i Konstantinopel eller lenger øst.

Det var nemlig aldri noe kristent ideal at kristne bare skulle lese de bibelske bøkene. Da keiser Julian den Frafalne omkring 360 e. Kr. ville ta fra de kristne muligheten for å lese andre bøker enn de bibelske, protesterte kirkens folk voldsomt.

Forestillingen om forbud mot å lese bøker, eller fysisk ødeleggelse av uønskede bøker, for eksempel bokbål, er hentet fra den sene middelalderen, og hører ikke hjemme i oldtiden. Det store problem i oldtiden var ikke å bli kvitt bøker, men å bevare dem. Blekk, papyrus og pergament var i utgangspunktet skjøre materialer.

Oldtidens bokelskere hadde et lignende problem med lagring av tekst i disse mediene som vi i dag har med elektronisk lagring av tekst. Hvis ikke teksten tidsnok kopieres over på nye lagringsmedier, sørger tiden selv for at den forsvinner. Hvis en antikk bok ikke stadig på nytt ble avskrevet i samme takt som manuskripter gikk til grunne, forsvant den av seg selv. Det sørget materialenes forgjengelighet for, i tillegg til kriger, flommer, branner, mus, fukt, sopp, eller kort og godt flittig bruk. Jeg nevnte at kirken likevel klarte å ta vare på store deler av den antikke litteratur. Her var det altså ikke en rent passiv ivaretagelse det var snakk om, men faktisk en ganske aktiv, i form av stadig kopiering.

Kirken før Konstantin hadde i så måte ikke særlig store ressurser. Den klarte ikke en gang å ta vare på alle hovedverkene av kirkens egne teologer. Vi kan ta den store ortodokse teologen Ireneus (ca 180-90 e. Kr.) som eksempel. Han er særlig relevant i denne sammenhengen fordi han var den første til å sette en klar grense rundt de skriftene som skulle regnes som "kanoniske", altså regnes med til Det nye testamente. Av hans egne bøker har vi ikke bevart ett eneste gresk håndskrift. (Hovedverket hans er bare bevart i en dårlig latinsk oversettelse, og en annen av bøkene hans bare i oversettelse til armensk.) Dette betydde naturligvis ikke at kirken "underslo" hans tekster; det skyldes at kopieringen av bøkene hans i dette tilfelle ikke holdt tritt med den naturlige ødeleggelsen. Vi kjenner titlene på tallrike verker av kirkens egne teologer som er gått tapt på denne måten. Hvilke bøker som gikk tapt, og hvilke som ble bevart, var ofte et spørsmål om de rene tilfeldigheter.

Dersom kirken likevel skulle hatt et ønske om å "underslå" tekster den ikke likte, hadde den ingen praktiske muligheter for det. I sine første tre århundrer var kirken en liten og forfulgt minoritet i Romerriket, og hadde ingen kontroll over bokmarkedet, og ingen maktmidler til å utrette noe slikt. Og det var i *denne* perioden Det nye testamente ble avgrenset. Det skjedde i en tid uten noen kirkelig sentralmyndighet som alle adlød. Av alle de prosesser som fant sted i kirkens første århundrer, var avgrensningen av de nytestamentlige skriftene en av de mest "demokratiske".

Denne avgrensningen handlet IKKE om hvilke skrifter kristne skulle ha lov å lese, og hvilke ikke. Det var, som sagt, aldri noe kristent ideal bare å lese de nytestamentlige skriftene. Det avgrensningen handlet om, var hvilke kristne skrifter som skulle få status som hellige skrifter på linje med de gammeltestamentlige bøkene. Bare skrifter med denne status ble det lest fra – som Gud ord – under den kristne gudstjeneste. Faktum er at mange av de evangelie-aktige skriftene som ble produsert i det annet århundre e. Kr. og senere, og som vi gjerne omtaler som de "apokryfe" evangeliene, var svært populære i kirken og ble mye lest, hele oldtiden igjennom, i hele middelalderen og like opp i vår tid. Tallet "80" om disse apokryfe evangeliene har for øvrig Brown fra sin egen fantasi; det dreier seg om langt færre.

11. Finner vi sannheten i Dødehavsrullene og Nag Hammadi-tekstene?

Da Vinci-koden påstår: Heldigvis for oss var det noen av de alternative Jesus-fortellingene som unnslett Konstantins "bokbål". Disse kjenner vi i dag som Dødehavstekstene og Nag Hammadi-tekstene. De gir oss det sanne bildet av Jesus: at han giftet seg og fikk etterkommere. Derfor har også "Vatikanet" til alle tider gjort hva det kunne for å holde disse skriftene og kunnskapen om dem skjult. Disse skriftene er i dag offentliggjort i ett stort bind med tittelen "De gnostiske evangeliene" (*DV-k*, s. 271).

Faktum én: Dødehavstekstene ble ikke funnet "på 1950-tallet" (*DV-k*, 260), men i 1947. De inneholder ingen fortellinger om Jesus. De er rent jødiske, før-kristne tekster. Antakelig er samtlige av Dødehavsskriftene forfattet før tiden for Jesu offentlige virksomhet (ca. 28–30 e. Kr.). De foreligger i dag komplett offentliggjort i noen og tjue bind, med fellestittelen *Discoveries in the Judaean Desert*. Nå som alle tekstene er offentliggjort, forsvinner også ethvert grunnlag for den konspirasjonsteori som Michael Baigent og Richard Leigh har fremsatt i boken *The Dead Sea Scrolls Deception* (1991), nå nettopp utgitt i norsk

versjon av det samme Bazar Forlag som utga *Hellig blod* og *Da Vinci-koden*. (Se anmeldelse av boka, *Kampen om Dødehavsrullene*, på dette nettstedet ved å klikke [her](#).)

I denne boka hevder forfatterne at utgivelsen av Dødehavstekstene gikk så langsomt som den gjorde i begynnelsen, fordi utgiverne var katolske prester, og de var redde for at noen av Dødehavstekstene inneholdt teologisk og historisk sprengstoff som kunne true kirkens tro. Dette var en problematisk påstand allerede da den ble fremsatt, i 1991. Men det er et drøyt stykke å utgi en slik bok på nytt i 2005, da den fulle offentliggjøring av Dødehavstekstene fullstendig river teppet vekk under påstanden om at de tekstene som enda ikke var offentliggjort i 1991, kunne inneholde ting som rokket ved den kristne tro. Det gjør de nemlig på ingen måte.

Faktum to: Nag Hammadi-tekstene inneholder, stikk i strid med Browns påstander, ikke et eneste ord om "gralen" eller om noe ekteskap mellom Jesus og Maria Magdalena. De inneholder heller intet bilde av en mer "menneskelig" Jesus enn det de nytestamentlige evangeliene gjør. Det forholder seg i virkeligheten nøyaktig motsatt. Det har sammenheng med at Nag Hammadi-tekstene, til forskjell fra Dødehavstekstene (som de ikke har noe til felles med), er **gnostiske** tekster.

12. Hva er gnostisisme?

Gnostisismen var en antikk religionsform som vi møter klart bevitnet i kilder fra det andre århundre etter Kristus. De fleste av disse kildene bevitner en kristen gnostisisme, men det finnes også tekster der vi møter en jødisk eller en rent gresk gnostisisme. Felles for de gnostiske tekstene er at de blant annet gir uttrykk for et ganske negativt syn på det skaperverk som omgir oss. De gnostiske tekstene mener stort sett at dette skaperverket ikke er skapt av den høyeste Gud, og at skaperverket egentlig er resultat av en form for syndefall i den guddommelige, åndelige verden. Gnostikerne misliker den materielle siden ved den skapte verden, og de mener frelse består i å bli tatt ut av den konkrete, fysiske verden, og tilbake til den rent åndelige verden vi mennesker egentlig kommer fra.

Det er vårt indre åndelige menneske som er det egentlige mennesket. Vår fysiske kropp er bare et mindreverdige hylster, og skal gå til grunne sammen med det materielle skaperverk for øvrig. Gnostikerne sa derfor ofte nei til sex, forplantning og ekteskap. I de gnostiske "evangeliene" blir Jesus selv talsmann for disse ideene. Deres Jesus-skikkelse er en utsendt ånd fra den rent åndelige verden, sendt til menneskene for å gi dem den frelsende kunnskapen om at menneskene innerst inne er åndelige og kjenner sannheten i sitt indre. I de gnostiske gruppene var

det antakelig en indre sirkel eller elite som selv levde i sølibat. De praktiserte dette som den høyeste og ideelle livsform for et åndelig menneske.

Det ville vært tidenes antikklimaks om disse tekstene skulle sagt om Jesus selv – læreren fremfor noen – at *han* var gift og hadde barn! Noe slikt sier de da heller ikke. Browns problem er at han ikke selv har åpnet og lest en eneste av disse tekstene. Han kjenner dem utelukkende gjennom den svært misvisende omtalen de får i *Hellig blod*, og de to sitatene han finner der.

13. Vet Dan Brown hva de apokryfe evangeliene handler om?

I *Da Vinci-koden* bruker Brown et sitat han har funnet i *Hellig blod* fra det såkalte **Filipsevangeliet**. Det er et gnostisk skrift fra det tredje århundre etter Kristus. I virkeligheten er det slett ikke noe evangelium, men en katekisme-aktig gnostisk belæring. *Da Vinci-koden* gjengir sitatet med at "Frelserens ledsagerske er Maria Magdalena", og at Jesus "ofte kysset henne på munnen." Gjennom sin romanfigur Leigh Teabing kommenterer Brown dette på følgende måte: "Som enhver med kunnskaper om arameisk språk kan fortelle, betydde ledsagerske på den tiden bokstavelig talt ektemake" (*DV-k*, 271).

Denne kommentaren røper mye om Dan Brown: Han har ikke peiling på aramaisk, han har ikke en gang så mye peiling at han vet at aramaisk er ganske irrelevant i denne sammenhengen. De eneste to relevante språk når det gjelder Filipsevangeliet er *koptisk* (som den bevarte teksten av Filipsevangeliet er skrevet på) og *gresk* (som ganske sikkert er dette skriftets grunnspråk. Noen aramaisk tekst har sannsynligvis aldri eksistert).

Det aktuelle ordet for *ledsagerske*, et gresk ord som er bevart i den koptiske teksten, har så å si eksakt samme betydning som det norske ordet *ledsager* eller *følgesvenn*, og brukes generelt om Jesu disipler, særlig den innerste krets. Og den koptiske teksten sier intet om hvor Jesus kysset Maria, her er teksten så skadet at den ikke er lesbar. (Men det vet ikke Dan Brown, fordi *Hellig gral* ikke nevner dette.) Derimot sier andre tekster at Jesus kysset sin bror Jakob på munnen.

Siden dette er i gnostiske tekster, er det åpenbart at det ikke skal tolkes seksuelt. Kysset er tegn på nært åndelig fellesskap. Det var også praktisert mellom de vanlige kristne under gudstjenesten i de eldste menighetene. "Hils hverandre med et hellig kyss," sier jo allerede Paulus (Rom 16,16; 1 Kor 16,20; 2 Kor 13,12; 1 Tess 5,26). Det Jesus viste ved å kysse Maria, ifølge Filipsevangeliet,

var at han regnet henne som en av sine nærmeste disipler, som kunne motta den frelsende kunnskap helt på linje med menn.

Dette er også tendensen i det såkalte **Maria-evangeliet**, som etter all sannsynlighet er skrevet engang i det andre århundre e.Kr. – altså 100-150 år etter Jesu død. Jesus tar her Maria (antakelig Magdalena) i forsvar mot Peter, som finner det påfallende at Jesus skulle meddele til en kvinne noe som han holdt skjult for de mannlige disiplene. Men heller ikke i denne teksten finnes noe grunnlag for å hevde at Jesus skulle være gift med Maria, eller at hun gjøres til hoveddisippel og kirkens grunnlegger. De gnostiske gruppene var ikke særlig mer progressive i feministisk retning enn de andre kristne menighetene i antikken.

Både i *Da Vinci-koden* og i *Hellig blod* hevdes det at det var uhørt for en jødisk mann på Jesu tid å ikke være gift, følgelig var det et eventuelt sølibat som ville vært nevnt i tekstene, ikke det at han var gift.

Faktum: Sølibat var slett ikke uvanlig blant jøder på Jesu tid. Noen selotiske geriljakrigere levde uten familie (av praktiske grunner), en indre krets blant essenerne (hvorav Dødehavets-sekten antakelig utgjorde en del), betraktet sølibatet som den ideelle livsform. Dette var blant jødene ikke begrunnet i et nei til sex og forplantning, men var begrunnet i en intens forventning om verdens nære ende, slik vi også ser det hos Paulus i hans anbefalinger av den enslige livsform. Jesus selv omtaler den enslige stand i Matt 19,12: Noen har frivillig gitt avkall på ekteskap "for himmelrikets skyld". Dette er ikke et ideal for alle, føyer han til, "den som kan, la ham ta det til seg." Dette ville være et underlig ord i Jesu munn, dersom han selv levde som gift. Han ville da ikke selv ha levd opp til et ideal han anbefaler for andre, og da ville hans anbefaling hatt liten vekt.

14. Hvor finner vi den mest menneskelige Jesus?

I *Da Vinci-koden* leser vi: "I tillegg til at de [Nag Hammadi-tekstene] inneholder den sanne gralshistorien [fortellingen om Jesu ekteskap med Maria Magdalena og hennes flukt til Frankrike med Jesu barn], omtaler disse dokumentene Kristi gjerninger i veldig menneskelige termer. I tråd med sin tradisjon for å spre usannheter gjorde Vatikanet naturligvis hardnakkede forsøk på å forhindre at disse skriftene ble offentliggjort. Hva annet kunne man vente?" (*DV-k*, 260).

Faktum: Nag Hammadi-tekstene inneholder ikke ett eneste ord om "gralshistorien", og omtaler konsekvent ikke "Kristi gjerninger" overhodet. Det vet enhver som har lest dem – men det har jo ikke Dan Brown. De fleste av de Nag Hammadi-tekstene som gjengir ord av Jesus, henlegger

disse ordene til *samtaler Jesus hadde med disiplene i tiden mellom hans oppstandelse og himmelfart*. Det er ikke en jordisk, menneskelig Jesus med menneskelige behov og følelser vi møter i disse tekstene, tvert om. Det er en himmelsk ånd høyt hevet over alt slikt. Og motsatt: I alt det evangeliestoff vi har bevart fra antikken, er det bare ett sted vi møter en fullt menneskelig Jesus som ikke bare har vanlige menneskelige behov og følelser, men som attpåtil innrømmer at det er noen ting han ikke vet. Og det er i de nytestamentlige evangeliene. Der og ingen andre steder.

Å hevde at Vatikanet har lagt hindringer i veien for publiseringen av Nag Hammadi-tekstene, er vrøvl. Vatikanet var ganske enkelt ikke involvert. Her skriver Brown på ren auto-pilot: Siden Vatikanet "alltid" har forsøkt å hindre at den store hemmeligheten ble kjent, så har de sikkert også gjort det her. "Hva annet kunne man vente?"

15. Høydepunktet i Browns oppspinn?

Da Vinci-koden hevder: Tempelridderne fant fire kasser med dokumenter "under Salomos tempel". "I disse kassene skal opprinnelsesdokumentene finnes – tusenvis av sider med uberabredede dokumenter fra tiden før Konstantin, skrevet av de tidlige tilhengerne av Jesus, som dyrket ham som en helt og holdent menneskelig lærer og profet. Det ryktes dessuten at et av dokumentene i skatten er det legendariske Q-dokumentet – et manuskript som til og med Vatikanet innrømmer at antakelig eksisterer. Det skal være en bok om Jesu lære, muligens skrevet av ham selv." "Et annet dokument med eksplosivt innhold som man antar finnes i skatten, er et manuskript som kalles Magdalenas dagbok – Maria Magdalenas personlige beretning om hennes forhold til Kristus, hans korsfestelse, og hennes egen tid i Frankrike" (*DV-k*, 282–83).

Dette er antakelig høydepunktet i Browns mange forsøk på å fremstille egen fri fantasi som historiske fakta. Den lille fjæren som her er blitt til fem høns, er en *formodning* som fremsettes i *Hellig blod*: Det virker sannsynlig, sier forfatterne her, at tempelridderne (som de feilaktig tror var en gren av Sion-ordenen) gjorde utgravninger på tempel-området, og at de fant dokumenter der som styrket deres overbevisning om at de vasket Jesu etterkommere. Dette er en fantasifull antagelse som forfatterne ikke leverer noe som helst kildebelegg for (se særlig *Hellig blod*, s. 441). Hos Brown blir dette altså en etablert sannhet, og Brown "vet" nå også atskillig om disse fiktive kassenes fiktive innhold. Hva "Q-dokumentet" faktisk er, har han åpenbart ingen anelse om. Maria Magdalenas dagbok har han selv funnet opp, ingen har hørt om den før Brown.

Konklusjon

Min problemstilling har vært ” Fiksjon og fakta i *Da Vinci-kodens* fremstilling av kristendommen.” Etter det vi nå har sett, er konklusjonen ganske enkel: Dan Browns fiksjons-thriller inneholder mye god action og fiksjon – og bare det. Det som i denne boken presenteres som historiske fakta, fremforsket av verdens ledende forskere, er like fiktivt som resten av boken. *Da Vinci-koden* inneholder kun fiksjon, ingen fakta.